

**Бранко Петрановић, ИСТОРИОГРАФИЈА И КРИТИКА, ЦИД,
Подгорица 1997, стр. 271**

Ријеч је о рукопису из заоставштине недавно преминулог историчара Бранка Петрановића, професора Универзитета у Београду, који је својим укупним дјелом обиљежио вријеме у коме је живио. Одбором и обрадом историографских тема попуњавао је празне просторе у иначе богатој историографији о Југославији - од њеног оснивања до савремених дана. Није, дакле, бирао теме по афинитету, није их ни прескакао - остављајући тај посао другима. Због угледа који је уживао међу историчарима, он је једноставно морао да пише о свим темама, па и о онима које су други из ваннаучних разлога заобилазили и прескакали. Тако је дошао на ред нови његов рукопис - ИСТОРИОГРАФИЈА И КРИТИКА, који је написан прије три-четири године.

Научна критика је, с разлогом је говорио професор Петрановић, најслабији дио наше историографије. То је врло суптилна дисциплина коју треба упорно његовати и развијати. У историографији, нарочито оној савременог доба, има доста спорног и контраверзног. Историјски токови су били брзи, па их историографија није увијек могла објективно и потпуно објашњавати, из разлога који су за Балкан врло специфични. И за тоталитарне системе, такође. Подсјећамо ради примјера да је, десетак година након ослобођења 1945. године, државни врх констатовао да "код нас постоји анархија у писању". Било је идеја да све што је писано о новијој историји "мора да иде на одређено мјесто да се прочита", па чак да се текстови из савремене историје "критички анализирају" у "партијским институтима или од људи из политике", како би се тачно могло означити - "у ком правцу да идемо". Професор др Бранко Петрановић је све то добро уочавао и провокативним текстовима настојао да оживи научну критику и да је на тај начин објективно стимулише. Вјеровао је у интелектуалну снагу историчара. Прихватио је изазове у име даљег развоја историографије.

Књига ИСТОРИОГРАФИЈА И КРИТИКА је обимна (око 270 страна). Има укупно 10 прилога, које ћемо навести баш онако како су у књизи поређани: 1. Умјесто предговора (11-23); 2. Између површности и наразумијевања (23-57); 3. Геноцидна држава (57-109); 4. Драгољуб

Јовановић - Идеје и судбине политичара (109-141); 5. Ватикан и Југославија (141-173); 6. Српска историографија и југословенска држава (173-209); 7. Југославија и подјела интересних сфера у другом свјетском рату (209-229); 8. Војска као чинилац друштва Краљевине Југославије (229-239); 9. Српско-руске револуционарне везе (239-251) и 10. Социјално-политичка основа политичких борби у Црној Гори (251-263).

Ријеч је о значајним и увијек актуелним темама, које могу стајати сасвим одвојено, али које, исто тако, чине једну кохерентну цјелину. О њима су многи писали. Па ипак недостаје заједничка оцјена у смислу истовјетног мишљења. Зато су ове теме увијек у жижи научног интересовања. Критичким освртом на најновија историографска издања разних аутора, професор др Бранко Петрановић се укључује у расправу о свим спорним питањима. Битно је констатовати да су његови радови већ једном научно верификовани, чином објављивања у научној периодици. Неки од њих већ су изазвали живу стваралачку полемику. Обједињени у посебној књизи сви они заједно добијају нову историографску вриједност.

У свим текстовима је лако уочити јасну и прецизно исказану мисао овог угледног историчара - о свим наведеним темама и питањима. Његове студиозне анализе о најсуптилнијим питањима науке - завршавају се прихватљивим закључцима. Они просто сами по себи долазе. Испољени дар врсног полемичара чини ове текстове врхунским научним остварењима. Зато ће књига побудити интерес научне и шире јавности, и посебно наставника, студената и ђака.

Уосталом, након смрти Б. Петрановића (1994) постхумно су објављени слиједећи његови радови: 1. Југославија, велике силе и балканске земље 1945-1948; 2. Записници сједница Политбироа ЦК КПЈ 1045-1948; 3. Југословенско-совјетски односи у другом свјетском рату 1941-1945. Ова књига је, дакле, четврто постхумно издање. Припрема се и ново издање последње књиге коју је још за живота објавио - ИСТОРИЧАР И САВРЕМЕНА ЕПОХА. Све то говори да не престаје интерес за његово стваралачко дјело. Напротив. Увјерени смо да ће све више расти, зато што је у питању угледни стручњак и добро одабране историографске теме.

Уводни текст за ову студију написао је бивши студент професора Б. Петрановића, а већ данас даровити истраживач - др Љубодраг Димић, доцент Филозофског факултета у Београду. Анализирајући историографске назнаке о суштини научне критике, он је суптилним анализама подсјетио на свога професора.

Увјерени смо да оваква књига недостаје југословенској историографији и да може бити снажан подстицај развоја научне критике.

Ригорозном селекцијом која је примијењена, испуштени су неки исто тако интересантни и провокативни текстови који би употпунили ову књигу (полемике са историчарима - доктор Чепо из Загреба, доктор Бибер из Љубљане, доктор Ђуретић из Београда итд). Но, ова примједба је излишна из простог разлога што се мора испоштовати ауторова жеља у погледу обима и структуре ове књиге.

Проф. др Зоран Лакић